

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Windmolenpark te Dongeradeel

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

17 november 2009 / rapportnummer 1987-70

1. OORDEEL OVER HET MER

De vereniging Windmolenpark Dongeradeel wil alle bestaande windturbines in de gemeente Dongeradeel (16 stuks met een totaal vermogen van ongeveer 2,1 MW) ontmantelen en vervangen door een nieuw windpark van circa 18 MW (6-8 turbines). De beoogde locatie voor het windpark ligt tussen de kernen Metslawier en Dokkum ten noordwesten van de N361 en is Metslawier genoemd.

Procedure

Ten behoeve van de besluitvorming over de benodigde vrijstellingsprocedure artikel 19 lid 1 WRO (oud) is een besluit m.e.r.-procedure¹ opgestart². Inmiddels is de nieuwe Wro van kracht. Omdat de gemeente nog niet kon aangeven welk type besluit nu wordt genomen, heeft de Commissie het milieueffectrapport (MER) conform de oorspronkelijke insteek vooralsnog als besluit-MER getoetst. Daarbij zijn de milieueffecten op de locatie Metslawier beoordeeld.

Voorafgaand aan deze besluit m.e.r.-procedure heeft de gemeente Dongeradeel een haalbaarheidsonderzoek naar locaties voor windenergie binnen de gemeenten Dongeradeel en een meningspeiling onder de bevolking uitgevoerd. Op basis hiervan heeft de gemeenteraad in 2006 de voorkeur voor de onderhavige locatie Metslawier uitgesproken.³

Oordeel

De Commissie is van oordeel dat in het MER alle essentiële informatie aanwezig is, om het milieubelang een volwaardige plaats te geven bij de besluitvorming.

Het MER maakt op een heldere wijze inzichtelijk, dat door het ontmantelen van alle bestaande windturbines in de gemeente Dongeradeel (16 stuks met een totaal vermogen van ongeveer 2,1 MW) en de vervanging door een nieuw windpark positieve effecten op het milieu optreden, met name op het landschap en doordat fors meer windenergie opgewekt wordt.

In het volgende hoofdstuk geeft de Commissie een toelichting op het hierboven genoemde oordeel en geeft zij aanbevelingen op het gebied van landschap, vogels, vleermuizen, geluid, slagschaduw en het meest milieuvriendelijke alternatief ten behoeve van de verdere besluitvorming.

¹ Voor technische informatie over de m.e.r.-procedure, de rol van de Commissie en de samenstelling van de werkgroep wordt verwezen naar bijlage 1. In bijlage 2 is een overzicht van de zienswijzen opgenomen.

² De bouw van een park van meer dan 15 MW is op grond van het Besluit m.e.r. 1994 m.e.r.-beoordelingsplichtig. De gemeente heeft echter geen m.e.r.-beoordeling uitgevoerd omdat op grond van de provinciale milieuverordening van de provincie Fryslân bij de bouw van een park van meer dan 10 MW reeds een m.e.r.-procedure doorlopen moest worden.

³ De Friese milieufederatie geeft in zienswijze 5 aan dat zij het betreurt, dat hierdoor andere locaties in een vroeg stadium zijn afgevalen.

2. TOELICHTING OP HET OORDEEL

2.1 Landschap

In het MER zijn visualisaties opgenomen die een goed beeld geven van de verschillende opstellingsalternatieven op de locatie Metslawier. Naast de visualisatie bevat het MER ook zichtbaarheidsanalyses, waarbij op kaarten cirkels zijn aangegeven, die de hoogte van de windturbine ten opzichte van de horizon weergeven. Op basis van deze analyses kan de indruk gewekt worden, dat – buiten de op deze kaarten weergegeven cirkels – de turbines niet zichtbaar zijn^{4,5}. Om misverstanden te voorkomen benadrukt de Commissie dat ook buiten deze cirkels de windturbines wel degelijk zichtbaar kunnen zijn, dit blijkt bijvoorbeeld uit de visualisaties in het MER vanaf Schiermonnikoog.

De zichtbaarheidsanalyses geven goede informatie om kwantitatief de effecten op het landschap zichtbaar te maken tussen de bestaande 16 turbines, die gaan verdwijnen, en de in het MER beschreven alternatieven voor het nieuwe windpark. Uit deze vergelijking blijken positieve effecten op het landschap, namelijk:

- vermindering van het aantal turbines;
- een herkenbare rustige lijn geconcentreerd binnen een beperkt gebied, in plaats van verspreide solitaire plaatsing van turbines;
- een grotere afstand tot de Waddenzee.

Aansluiting bij landschapsstructuren

Het MER geeft aan dat is aangesloten bij de N361. Het aansluiten bij landschapsstructuren is hier niet voor de hand liggend, omdat de schaal van de molens meerdere malen de hoogte van de landschapselementen overschrijdt. In het platte vlak kan het Fryske landschap gezien worden als een grootschalig landschap met uitzicht op een verre horizon met hier en daar onderbrekingen van solitaire beplantingen en bebouwingsvormen. In het verticale vlak kent dit landschap weinig grootschalige lijnvormige elementen zoals: lanen, wegbeplantingen en bosschages, waardoor deze turbines gezien worden als autonome elementen.

Het enigszins loslaten van de koppeling met de N361, door de lijnopstelling richting de N361 te verplaatsen, geeft mogelijk milieuwinst, doordat de open ruimte groter wordt, het weidevogelgebied ten Noorden van de opstelling minder verstoord wordt en mogelijk reductie van geluid- en slagschaduwbelasting van het totaal aantal woningen mogelijk is.

- De Commissie geeft in overweging – op basis van bovenstaande – te onderzoeken of de lijnopstelling dicht bij de N361 gesitueerd kan worden.

2.2 Natuur

Vogels

De gevolgen voor vogels zijn gedetailleerd beschreven in de bijlage "Beoordeling van effecten op vogels van het windpark Dongeradeel". Deze beschrijving is van goede kwaliteit. Voor de Smient is een toename van de natuurlijke

⁴ Zie onder andere figuur 5.5 op pagina 54 van het MER.

⁵ Bijvoorbeeld zienswijze 3 van de stichting Kleare Kimen constateert dat de zichtbaarheidsanalyse uit het MER strijdig is met de zichtbaarheid op de visualisaties vanaf Schiermonnikoog.

sterfte becijferd van 0,6%. Deze soort maakt deel uit van de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebied Lauwersmeer en foerageert 's nachts op grasland in de wijde omgeving van het Natura 2000-gebied. In het MER is gesteld dat vanwege extra sterfte van Smienten, die rusten in het Lauwersmeer, een vergunning ingevolge de Natuurbeschermingswet (Nb) zal worden aangevraagd. De bijlage is grotendeels als de daarvoor benodigde verstoring- en verslechteringstoets te beschouwen. De Commissie acht in het MER voldoende aannemelijk gemaakt dat – ondanks de extra sterfte door dit voorname op zichzelf – de natuurlijke kenmerken van het Lauwersmeer niet worden aangetast. Het onderdeel cumulatieve effecten ontbreekt echter nog.

- De Commissie adviseert hier bij de beoordeling in het kader van de Nb-vergunning aandacht aan te besteden.

Op drie nachten is met behulp van radar onderzoek gedaan naar bewegingen van vogels in het studiegebied. Hiermee is een goede indruk gekregen van lokale trekbewegingen. Zoals in zienswijze 7 terecht gesteld, kunnen bij sommige weersomstandigheden afwijkende vogelbewegingen optreden. De precieze gevolgen voor het aantal slachtoffers vallen daardoor niet te voorspellen.

- De Commissie adviseert op grond van de onzekerheden slachtofferonderzoek onder vogels bij de turbines in bedrijf uit te voeren. Wanneer nodig kunnen mitigerende maatregelen worden toegepast.⁶

Vleermuizen

In het MER is slechts summiere informatie over de gevolgen voor vleermuizen opgenomen. Gesteld wordt dat in het open veld nauwelijks activiteit van vleermuizen is waargenomen. De Commissie heeft een achtergrondrapport ontvangen met nadere informatie over vleermuizen. Op twee avonden (10 juli, 2 september) zijn vleermuizen geïnventariseerd. Gesteld wordt dat in ieder geval de Meervleermuis en Ruige dwergvleermuis in het plangebied foerageren. Vervolgens wordt geconcludeerd dat vleermuizen geen nadelige gevolgen van de turbines zullen ondervinden.

De Ruige dwergvleermuis foerageert in open gebieden en loopt met name in de trekperiode een aanzienlijk risico om met turbines met een masthoogte van >60m in aanvaring te komen⁷. Ook Rosse vleermuizen kunnen het plangebied gedurende de najaarstrek aandoen. Op grond van de habitateisen die deze vleermuizen stellen (lage dichtheden in open landschappen) acht de Commissie wel aannemelijk dat het voornemen geen gevolgen zal hebben voor de *landelijke* staat van instandhouding van Ruige dwergvleermuis en andere vleermuissoorten. Gezien de kennisleemten kunnen gevolgen voor de lokale staat van instandhouding en trekkende populaties – door geregelde aanvarings-slachtoffers onder vleermuizen – echter niet worden uitgesloten

- De Commissie adviseert op grond van de onzekerheden onderzoek aan aanvarings-slachtoffers van vleermuizen bij de turbines in de bedrijf uit te voeren. Wanneer nodig kunnen mitigerende maatregelen worden toegepast.⁶

⁶ Bijvoorbeeld stopzetten van de turbines in bepaalde periodes of bij bepaalde weersomstandigheden, zie ook de publicatie in voetnoot 7 van dit advies.

⁷ Winkelman et al. 2008. Ecologische en natuurbeschermingsrechtelijke aspecten van windturbines op land. Alterra-rapport 1780. Alterra, Wageningen.

2.3 Geluid, slagschaduw en energieopbrengst

In het MER ontbreken de berekeningen met betrekking tot geluid, slagschaduw en energieopbrengst. De Commissie heeft de achtergrondrapportages met deze berekeningen ontvangen.

Geluid en slagschaduw

De berekeningen met betrekking tot geluid en slagschaduw zijn degelijk uitgevoerd. Hiermee is op dit moment voldoende informatie voor de vergelijking van de alternatieven aanwezig.

In het MER en de achtergrondrapportages is geen analyse van geluid en slagschaduw op woningniveau opgenomen. Deze analyse is in een later stadium nog wel nodig ten behoeve van de besluitvorming over de milieuvergunning of de melding in het kader van het Activiteitenbesluit. Op basis van deze informatie kunnen ook de eventueel benodigde mitigerende maatregelen worden bepaald (bijvoorbeeld tijdelijke stilstandregelingen).

- De Commissie adviseert bij de besluitvorming aan te geven hoe omgegaan wordt met mitigerende maatregelen voor geluid en slagschaduw.

Energieopbrengsten

De energieopbrengsten zijn goed berekend, maar de resultaten in de achtergrondreportages en het MER verschillen. In tabel S.5 in de samenvatting liggen de opbrengsten ongeveer 15% lager dan in de achtergrondrapportages.

De initiatiefnemer heeft aangegeven dat in het MER een rekenslag gemaakt is, van een bruto (model) productie naar een veilige reële schatting van de netto productie door aanvullend op de correctie voor parkverliezen, die door het model 'Windpro' zijn uitgerekend, ook nog een correctiefactor van 15 % voor onzekerheden in rekenmodel en weerdata in te bouwen. Dit heeft echter geen effect op de onderlinge vergelijking tussen de alternatieven. Hiermee is het verschil verklaard en is voldoende informatie voor de besluitvorming aanwezig.

2.4 Meest milieuvriendelijke alternatief (mma)

In de richtlijnen is gevraagd voor de verschillende alternatieven (en varianten) de absolute en de relatieve (milieu)effecten (landschap, natuur en leefomgeving uitgedrukt per eenheid van opgewekte energie) in een duidelijk overzicht weer te geven. Dit overzicht ontbreekt in het MER en is van belang voor de bepaling en onderbouwing van het mma. Het MER biedt wel voldoende informatie om tot dit overzicht te komen. Op basis van de informatie in het MER komt de Commissie tot hetzelfde mma (namelijk alternatief 1a) als in het MER vermeld is. Hiermee is voldoende informatie over het mma aanwezig.

- De Commissie geeft in overweging ten behoeve van de besluitvorming en belanghebbenden een duidelijk overzicht op te stellen met zowel de absolute als wel de relatieve milieueffecten van de verschillende alternatieven.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing besluit-MER

Initiatiefnemer: Vereniging Windpark Dongeradeel

Bevoegd gezag: gemeenteraad van de gemeente Dongeradeel

Besluit: Ten behoeve van de besluitvorming over de benodigde vrijstellingsprocedure artikel 19 lid 1 WRO (oud) is een besluit m.e.r.-procedure opgestart. Inmiddels is de nieuwe Wro van kracht. Omdat de gemeente nog niet kon aangeven welk type besluit nu wordt genomen, heeft de Commissie het milieueffectrapport (MER) conform de oorspronkelijke insteek vooralsnog als besluit-MER getoetst. Daarbij zijn de milieueffecten op de locatie Metslawier beoordeeld.

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: D22.2 en provinciale milieuverordening Fryslan (oud)

Activiteit: Alle bestaande windturbines in de gemeente Dongeradeel (16 stuks met een totaal vermogen van ongeveer 2,1 MW) ontmantelen en vervangen door een nieuw windpark van circa 18 MW (6-8 turbines).

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in de Nieuw Dockumer Courant: 26 september 2007

advies aanvraag: 27 september 2007

ter inzage legging: 26 september 2007 tot 7 november 2007

richtlijnenadvies: 6 december 2007

richtlijnen vastgesteld: 21 februari 2008

kennisgeving MER in de Nieuwe Dockumer Courant van: 26 augustus 2009

ter inzage legging MER: 26 augustus tot en met 7 oktober 2009

aanvraag toetsingsadvies bij de Commissie m.e.r.: 17 september 2009

toetsingsadvies uitgebracht: 17 november 2009

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

ir. P. van der Boom

drs. S.J. Harkema (werkgroepsecretaris)

drs. H.G. Ouwerkerk (voorzitter)

ing. C. Slijpen

ing. R.L. Vogel

Werkwijze Commissie bij toetsing:

Tijdens de toetsing gaat de Commissie na of het MER voldoende juiste informatie bevat om het milieubelang volwaardig mee te kunnen wegen in de besluitvorming. De Commissie gaat bij het toetsen uit van de wettelijke eisen voor de inhoud van een MER, zoals aangegeven in artikel 7.10 van de Wet milieubeheer en de vastgestelde richtlijnen voor het MER. Indien informatie ontbreekt, onvolledig of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij dit een essentiële tekortkoming vindt. Daarvan is sprake, als aanvullende informatie in de ogen van de Commissie kan leiden tot andere afwegingen. In die gevallen adviseert de Commissie de ontbrekende informatie alsnog beschikbaar te stellen, alvorens het besluit wordt genomen. Opmerkingen over niet-essentiële tekortkomingen in het MER worden in het toetsingsadvies opgenomen, voor

zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. De Commissie richt zich in het advies dus op hoofdzaken die van belang zijn voor de besluitvorming en gaat niet in op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advisering:

- MER windpark Dongeradeel en bijlagen, Grontmij, 13 mei 2009;
- Achtergrondrapportages energieberekeningen, geluid en slagschaduw, per e-mail d.d. 29 oktober 2009;
- 3D-beelden park, per e-mail d.d. 29 oktober 2009;
- Notitie vleermuizen, Grontmij, 2 november 2009.

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. H. Rasche en M.M.C. van Nes, Ee
2. Rotshuizen Geense Advocaten, namens de heer M. van der Wal, Leeuwarden (tevens aanvullende reactie op 6 oktober 2009)
3. Stichting Kleare Komen, Oostermijnkerk
4. J.J. Romeijn, Metslawier
5. Friese Milieu Federatie, Leeuwarden
6. Dorpsbelang Jouswier, Jouswier
7. H. Langerwerf en E. Zijlstra, Morra
8. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort

